selle vastu, põhjendades oma seisukohta kuninga käsuga. Karl XI oli nõudnud, et eestikeelne Piibel tuleb toimetada Lutheri tõlke järele. Sellepärast olevat otstarbekohane jääda endise saksa kirjaviisi juurde. Et vastaseid lepitada, lükkas konverentsi juhataja Joh. Fischer (vt.), kes isiklikult küll F.-e uuenduste poolt oli, lõppotsuse tegemise edasi. Sel viisil võis siis töö edenema hakata. Tõlkimisel kasutati Lutheri saksakeelset tõlget ainult niipalju, kui see kreekakeelsele algtekstile vastas. — Keelearendamis-töö kõrval on F.-el tähtis koht eesti rahvakooli loomisloos. Ka siin tuli F.-el ennastsalgavalt võidelda vastastega, kes püüdsid kõigiti tema tööd takistada. Et lugemaõppimist hõlbustada, parandas F. lugemismeetodit ja avaldas 1687 (?) eestikeelse aabitsa ja katekismuse uues kirjaviisis, kuid need raamatud konfiskeeriti Eestimaa provintsiaalkonsistooriumi poolt ja neist pole ühtki eksemplari meie ajani hoidunud. Koolivõrgu loomiseks üle maa palus F. abi Karl XI-lt, kellega tal oli mitmel puhul isiklikult kokkusaamisi. Vastutulelik »talupoja-kuningas« ei keeldunudki toetust andmast. 1684. a. avati kun. käsul Piiskopi mõisas Tartu lähedal seminaritaoline kool, kus eesti noormehi kooliametile ette valmistati. 1688. a. suvel sõitis F. Stokholmi, et kuningale aru anda senisest koolitegevusest ja selle jätkamiseks abi paluda. Sama a. sügisel (enne 16. XI 1688) hukkus F. Läänemerel.

E. Ü. S.-i Alb. III, 7—52 (V. Reiman); Recke-Napiersky I; Beise I.

P. V.

FORSELIUS, Johan, pärit arvat. Soomest, oli 1638 (1634?)—41 Tallinna toomkooli rektor ja toomkiriku õpetaja, kutsuti 1641. a. Madise koguduse õpetajaks, kus töötas surmani jaan. (?) 1684. — 43-a. ametiajal maakoguduses kogus F. rahva kommete, arvamiste ja vana usu üle laialdase väärtusliku ainestiku. F.-e käsikirjad omandas — teadmata kuidas — J. W. Boecler (vt.) ja andis tööst 1685. a. osa trükki (Der Einfältigen Ehsten Abergläubische Gebräuche, Weisen u. Gewohnheiten etc., Reval, 1685, 46 lk.). Eeskõnes teatab Boecler, et ta raamatu sisu on ammutanud osalt oma äia H. Goeseken'i (vt.) kirjadest, suuremalt jaolt aga kogunud oma isikliku vaatlemise ja virga uurimisega. Peale Boecleri kirjandusliku varguse ilmsikstulemist keelati raamatu levitamine ja korjati müüdud eksemplarid tagasi. Raamatust on praegu alal 2 eks. (Eestim. Kirjand. Seltsis ja Upsalas). F.-e käsikirjaline kogu on kadunud. — Mainitud teoses kirjeldatakse eestlaste ebausukombeid lapseristimisel, naitumisel, kihlusel, pulmas, matusel jne. Teosest on 6 äratrükki, milledest siin mainitagu: 1) *Scr. rer. Liv.* II (1848; ilmunud ühes dr. Fählmanni lisaga); 2) Dr. Fr. R. Kreutzwald, »Der Ehsten abergläub. Gebräuche, Weisen u. Gewohnh.« (St. Petersburg, 1854, 161 lk., ilmunud A. J. Sjögreni eeskõnega; iga ebausu-kommet võrdleb Kreutzwald omaaegse rahva arvamistega ja leiab, et mis XVII a. s. usti, enamasti pärandub ja jätkub praegu veel rahvas); 3) »Lihtsate eestlaste ebausu kombed, wiisid ja harjumused« (E. Kirj. 1914, lisa XI, XII, J. Jõgeveri eessõnaga; eestikeelse tõlke kõrval esineb saksakeelne algkiri).

Kampmann, Peaj. I[III], 180 j.; V. Reiman, Kivid ja killud I (1907), 12; Hermann, E. kirj. ajal., 94—106; Recke-Napiersky I; Beise I; Paucker, Geistl. 25, 68, 107; Fr. Westling, Mõned lisand. Tallinna doomkooli ajaloole (Ajal. Ajakiri 1923).

E. P.

FORSTÉN, Georg August, sünd. 30. V 1857 Haminas Soomes, astus 1877. a. Peterburi ülikooli ajaloo-keeleteaduskonda, omandas samas a. 1885 magistri astme, kaitstes väitekirja „Борьба изъ-за господства на Балт. морѣ въ XV и XVI ст." (1884). 1887. a. sai F. ajaloo eradotsendiks Peterburi ülikoolis, töötas hiljemini ajaloo-õpetajana mitmes Peterburi kõrgemas õppeasutuses, sai üldajaloo doktoriks a. 1894 ja määrati 1896. a. üld-ajaloo professoriks kindralstaabi akadeemias ja Peterburi ülikoolis. F. on ülikooli komandeerimisel mitmel puhul töötanud välismail ning sealseis arhiives, m. s. ka Põhjamail — Kopenhaagenis, Stokholmis, Lüübekis ja Danzigis, — kust on välja annud Balti ajaloo kohta hulga algdokumente. F.-i erilise huvi osalisteks on olnud Põhjariikide- (Rootsi-, Taani- ja Vene-) vahelised diplomaatlikud suhted XV—XVII a. s. Nende kohta on ta avaldanud rea vähemaid kirjutisi, neid käsitleb ta peale mainitud väitekirja ka oma suuremas teoses „Балт. вопросъ въ XVI и XVII ст.", I—II (1893—94, ilm. väljaandes Зап. Ист.-фил. факульт. СПБ. Унив. XXXIII—XXXIV), milles ta riivab rohkesti ka meie kodumaa ajalugu nimetatud ajajärgul. — F. suri 21. VII 1910.

Біогр. Слов. проф. и преп. СПБ. Унив. 1869—94, II (1898), lk. 300—02; Zeitschr. f. osteurop. Gesch., Bd. I, 1910/11, lk. 157.

H. Kr.

FREUNDLICH, Carl Wilhelm, sünd. Kuresaares 12. II 1803. 14. a.-ni elas F. muretut elu Jaani kirikuõpet. Schmidti juures. Suvel kirikuõp. loomi karjatades teenis ta enesele ülespidamist, talvel sai ta pastorilt juhatust lugemises, kirjutamises ja arvutamises. Hiljemini õppis F. Kuresaares puutööd, harjutas laulmist ja tutvustas end oreli kokku-